

DAMM, JANNE

Socialismen i Malmö : belyst af en gammal frihets- og arbetarevän

H. P. Köller
1882

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

D a m m, Socialismen i Malmö. 1882.

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

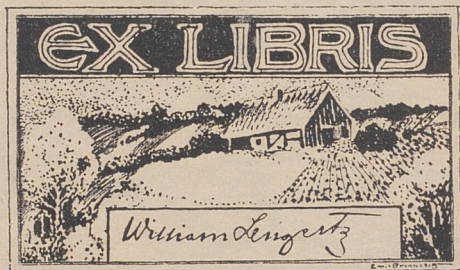
Polit. ekon.

Soc.

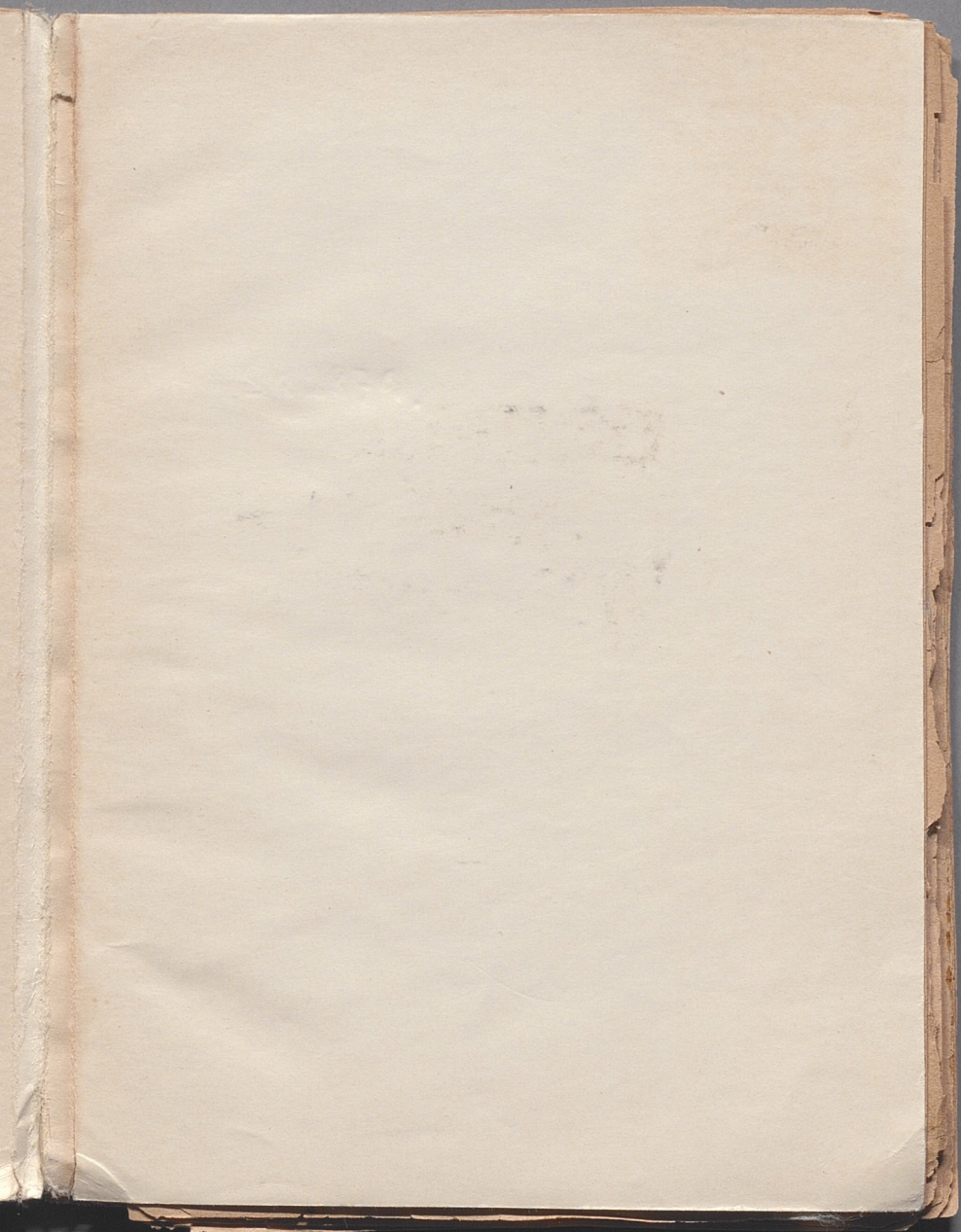
(Br.)

1882

in mint

34
n. 660

K

Socialismen i Malmö.

Belyst af

en gammal frihets- og arbetarevån.

[*Exanne Damm*.]

Malmö.

H. P. Köllers förlag.

Tryckt hos Julius Behrend i Köpenhamn.

I.
Inledning.

Ända tills för kort tid sedan hafva vi i Sverige icke känt något till de socialistiska rörelser, som de senare åren förorsakat så mycken oro i det öfriga Europa och nått sina båda höjdpunkter i pariserkommunen och i den ryska nihilismen. Den från hofvet utgående allmänna demoralisation, som karakteriserade det andra franska kejsardömet, hvilket grundlagts med förräderi, mened och af druckna soldater mot fredliga medborgare utöfvadt våld, hade för länge sedan undergrävt kejsarens tron och då denne slutligen visade sig vara lika oduglig som fält-herre som han var samvetslös som människa, så föll purpurn från hans axlar, utan att en enda hederlig människa beklagade hans öde. Man tvärtom kände medlidande med det folk, som af honom förts till afgrundens rand och som långt förr än som skedde bort göra sig af med den krönte missdådaren.

I Ryssland var nihilismen en naturlig följd af czarens och byråkraternas sekelgamla bemödanden att trampa den ryska nationaliteten under fötter, att påtvinga det ryska folket det dåliga af vestra Europas för ryssen öfverhufvudtaget icke passande kultur. Ett hof, lika slösande som det franska före den första revolutionen, en från de högsta till de lägsta grenarna deraf i grund och botten korrumperad embetsmannakår, ett okunnigt, vidskepligt presterskap, de mest odrägliga, alla samfundsklasser, med undantag af de stora godsegarne och embetsmännen, ruinerande skatter, en lagskipning med knutpiskan och förvisning till Siberiens grufvor och ödemarker, der tusentals menniskor årligen försmäktade i det gränslösaste elände till straff för det de älskat sitt fädernesland och vågat öppet uttala som sin åsigt att endast friheten kan återbringa välstånd, upplysning och nationalanda, allt detta i förening med mördande krig, politiskt och socialt förtryck skapade förtviflan och af förtviflan blef slutligen nihilismen.

För att kunna fälla ett opartiskt omdöme om så väl pariserkommunen som om den ryska nihilismen, måste man tänka tillbaka på deras orsaker och icke blott fästa sig vid de uttryck af vild hämndlystnad, till hvilka de gjort sig skyldiga.

Må vi taga i betraktande att i politiken äro de segrande ofta för sin egen skull tvingade till att gå skoningslöst till väga. Sjelfva mytologiens sagor vittna derom. Asaguden Thor förföljde jettarne och utrotade dem, på det Odins folk, asar och vaner, måtte blifva det herskande folket och så vidt möjligt det enda i Svithiod existerande; den gamle behornade Moses, judafolkets anförare, rådde sina i öknen kringvandrande skaror till att helt och hållet utrota Syriens urinnevånare innan de satte sig i besittning af deras land, om de ville förblifva i oqvald eganderätt af detta. När assyrerne eröfrade Judeen bortförde de dess innevånare, och dylika förflyttningar af folkslag omtalas flera gånger i historien; de hafva tillochmed i våra dagar förekommit åtskilliga gånger i Ryssland och Tyrkiet.

"Ve öfver de besegrade!" utbrast Brennus, då han kastade sitt svärd på vågskålen, och den förfärliga sanning, som ligger i dessa ord, bekräftas på snart hvarje blad af verldshistorien, icke minst i de fredsslut, som det segrande Ryssland dikterade för Sverige 1809, Österrike och Preussen för Danmark 1864 och Tyskland för Frankrike 1870.

Och när ett folk vågat resa sig mot sina förtryckare, men misslyckats, huru hafva ej de besegrade frihetsvännerna misshandlats? Efter

hvarje gång polackarne sökt afskudda det odrägliga ryska oket hafva tusentals olyckliga af Polens ädlaste söner och döttrar kastats i fängelse, blifvit beröfvade sin egendom, hängde, knutade eller förvisade till Siberien, der de långsamt pinats i hjel i Urals och Altais bergverk. Sedan österrikiske kejsaren med Rysslands hjälp lyckats kufva resningen i Ungern, lät han hänga och skjuta en massa magyarer, qvinnor hängdes upp på spöpålar och piskades så att blodet rann i strömmar från deras nakna kroppar. Napoleon den tredje sände sina politiska motståndare till Cayennes pestbemängda träsk, och huru många irländska män och qvinnor försmäktade icke i denna stund i Englands fångelser derföre att de vågat älska sitt fädernesland, det gröna Erin, och se denna ös framtida lycka endast möjlig om den kan blifva sjelfständig och befriad från en så kallad union, der alla fördelarne varit på den starkares sida?

Hvem kan nu undra öfver att de förtryckta folken, när segerns timma slagit för dem, icke alltid iakttaga den måtta, hvilka deras förtryckare aldrig iakttagit? Guillotinen var på sin tid mindre en följd af Robespierres och hans anhängares grymhet än af nödvändigheten att undanrödja de otaliga hinder, som stälde sig i vägen för den unga friheten. Folken hafva

samma rätt som furstarne till att krossa sina fiender.

Om vi utgå från denna åsigt, så finna vi att mycket talar till ursäkt för såväl pariserkommunens som för de ryska nihilisternas våldsamma sätt att gå till väga.

Man begår den största orättvisa om man tror att revolutionerna ledits och omfattats endast af dräggen af befolkningen. Tvärtom. Den första franska revolutionen kallades till lif af sådana stora skriftställare som Voltaire och Rousseau, statsmän som Mirabeau, Talleyrand, Sieyes, lärda, snillrika, högättade män, och sjelfva general Bernadotte, sedan konung i Sverige under namn af Carl den fjortonde Johan, var en af de ifrigaste och, om man så vill, blodtörstigaste talarne i jakobinerklubbarne. När det gäser i tiden, så draga händelserna menniskorna med sig, tillochmed de stora andarna, och Bernadotte var som alla de andra revolutionärerne ett barn af sin tid. Men det är klart att när de menliga passionerna blifva lössläppte, så förstår den obildade delen af folket minst att beherska sig, och ju längre den måst qväfva utbrottet af sina känslor, desto våldsammare skaffa sig dessa slutligen luft.

Pariserkommunen omfattades icke blott af de egentliga arbetarne, hvilka naturligtvis alltid

önska en förbättring i sin sociala ställning, utan äfven af många andra både rika och fattiga, officerare, framstående författare, publicister och industriidkare. Parisarne trodde, och väl icke utan skäl, att krigets olyckliga utgång var en följd af förräderi, af att man som arméens befäl bibehöll Napoleons odugliga, bestickliga kreatur, och tilldragelserne vid Sedan och Metz kunde ej annat än väcka hatfulla känslor hos det förrådade folket.

Tillochmed män af den högsta adeln, såsom Rochefort, slöto sig till kommunen, och om denna segrat, så skulle efter hand flertalet af nationen följt exemplet.

Men kommunen besegrades och nu som alltid var segrarens lösen: ve öfver de besegrade!

Tusentals olyckliga menniskor, både män och qvinnor, släpades till en aflägsen, australisk ö att der i ett mördande klimat plikta för att de vågat lif och blod för en idé, hvilken de ansett vara den rätta, och icke nog dermed, de segrandes krönikeskrifvare stämplade de besegrade som mördare och mordbrännare, pådiktade dem de afskyvärdaste brott, som de aldrig begått, och sökte derigenom öfverskyla de våldsamheter, som versaillestrupperna utöfvade sedan den olyckliga staden fallit i deras händer.

Vid hvarje revolution skaffar massans harm

öfver verkliga eller förmenta oförrätter sig luft, så var äfven fallet under kommunens herravälde i Paris, men var det väl värre brott att kommunarderna sköto ett par generaler, som de trodde hafva förrådt folket och som väl heller icke voro så helt och hållet oskyldiga som deras medbrottslingar sedan påstått, än att de segrande soldaterna, när de intågade i den eröfrade staden, mördade värnlösa män, qvinnor och barn? Segrarne satte sig till doms öfver de besegrade och afkunnade dödsdomar, fängelsestraff och deportation öfver tusendetals olyckliga.

Detsamma skulle kommunarderna gjort, om de segrat, och i ännu större utsträckning, invänder man. Detta är möjligt, men långtifrån bevisadt. Och om så verkligen blifvit förhållandet, om kommunen låtit blod flyta i strömmar, så hade den ju ej gjort sig skyldig till annat än att följa sina motståndares exempel.

Man behöfver i sanning icke vara någon vän af kommunarderna för att finna deras handlingsätt förklarligt och ursäktligt, man bör blott vara opartisk.

Detsamma gäller om de ryska nihilisterna. Det är alldeles falskt när man påstår att kommunarder och nihilister utgöras af röfvare, som vilja plundra de rika och fördela all egendom lika mellan alla menniskor. Denna plundring är

blott ett tomt hjernspöke, hvarmed alla de, som hafva fördel af den öfriga mensklighetens kvarhållande i okunnighetens mörker, i fattigdomens slafveri, söka skrämman de mera lyckligt lottade samhällsklasserna.

Om Sverige vore införlifvadt med Ryssland och regeradt på samma sätt som detta land, så skulle säkerligen flertalet svenskar, tillochmed de nu mest konservativa, vara nihilister, ty detta partis enda sträfvanden gå ju ut på att göra Ryssland delaktigt af frihetens och upplysningens välgärningar. Om nihilisterna segra, så är det visserligen sannolikt att de icke skonsamt behandla sina besegrade motståndare, men om de resa galgar och schavotter i hundrade-, ja i tusendetal, så hvad annat göra de väl än följa czarens och hans nu herskande embetsmäns exempel? Och icke är det värre att skjuta eller hänga en czar, en bojar, en general än hvilken som helst annan menniska, som gjort sig förtjent af döden?

Den ryske czaren beherskar med skräck sina undersåtar och derföre bekämpa Rysslands frihetsvänner honom med samma vapen. Nihilisterna utgöras så långtifrån af dräggen af den ryska befolkningen, att man snarare kan påstå att de äro den bästa, den intelligentaste delen af folket, det visa ju namnen på de olyckliga, som

offrat sina lif under försöken att undanrödja tyrannerne.

Det nu anförda torde bevisa att författaren af dessa blad icke är någon fiende af det frihetsbegär, som funnit uttryck i pariserkommunen och nihilismen, således heller icke af socialismen, men han har ansett nödigt att klart och tydligt visa sin ståndpunkt beträffande tidens stora frågor, då han nu vill söka bevisa att socialismen, sådan den från Malmö söker fatta rotfäste i vårt land, helt och hållet råkat på afvägar.

II.

Socialismens grundläggare.

Den sanna socialismen går så långt tillbaka i tiden, att historien icke kan följa dess spår, eller, med andra ord, den har steg för steg följt den nuvarande samfundsordningens utveckling. En del socialister påstå nu att Jesus af Nazareth var den förste socialisten, men detta påstående vittnar endast om okunnighet. Mose lag är mycket mera socialistisk än Jesu lära. Moses stadgade nemligen att all jord tillhörde Jehovah, hvilket, i betraktande af den nära förbindelsen mellan politik och religion, vill säga detsamma som staten. Så snart Palästina blifvit eröfradt

skulle det fördelas i lika lotter mellan alla judar, ingen fick mera än nyttjanderätten af jorden, gud var den egentlige egendomsherrn. Hvert sjunde år skulle hela landet ligga obrukadt och all egendomsrätt deröfver upphöra. Med denna lag äsyftade den store och praktiske lagstiftaren dels att bereda jorden nödvändig hvila och derigenom förekomma missväxt, dels att åstadkomma jemnvigt i priset å lifsförnödenheter. Hvert femtionde år, som kallades klang- eller jubelår, hvilade likaledes hela landet. All jord, som sedan förra jubelåret varit försäld, återgick då till sin ursprunglige egare eller rättare brukare, sålunda kunde det blott blifva fråga om att för vissa år afyttra arrenderätten.

Genom denna lag omöjliggjordes uppkomsten af stora jordegods äfvensom af ett jordlöst proletariat, och så länge Mose lagar i detta afseende efterlefdes, funnos hvarken mycket rika eller många fattiga i Israels land.

Då cyreneerne, grekiska kolonister på norra Afrikas kust, vester om Egypten, anmodade den store atheniensiske filosofen Plato om att åt dem uppsätta en statsförfattning och lagar, förklarade han sig villig härtill, om de ville upphäfva all fast egendom. Härtill voro de dock icke villiga och fingo heller inga lagar af Plato.

Man får af det ofvan anförda bekräftelse på

att socialismen har gamla anor och den spåras också mer eller mindre i alla folkslags lagstiftning.

De män, hvilka i forntiden predikade den sanna socialismen eller allas rätt till att njuta af jordens håfvor i samma mån som de göra sig värdige deraf, stodo på höjden af sin tids bildning och innehade ofantligt större kunskapsmått än de menniskor, bland hvilka de lefde.

Moses var uppfostrad af en egyptisk prinsessa, han hade inhemtat all den lärdom, som utmärkte det lärda ståndet, presterne, hvilka icke blott studerade religionen, utan äfven i astronomi och naturvetenskaper hade utomordentliga insigter, efter all sannolikhet ännu större än vår tid ännu lyckats tillegna sig. Han visade sig derjemte vara stor statsman och fältherre, så stor i alla afseenden, att folket ansåg omöjligt annat, än att han fick sina ingifvelser direkte från gud. Hans dietiska föreskrifter vittna om så djup kännedom om nödvänhgheten af att lämpa lefnadssättet efter klimatet, att få, om ens någon af nutidens läkare kunna mäta sig med honom, åtskilliga tilldragelser under den långa vandringen genom öknen bevisa att han kände till naturkrafter, hvilka det var en långt senare tid förbehållet att åter upptäcka och göra menniskorna underdåniga.

Plato var en man af hög börd, Sokrates

lärjunge, flera konungars personlige vän, aktad af hela den på hans tid civiliserade verlden för djup lärdom och öfver allt beröm höjd rättshaffenhet. Genom resor utbildade han sin erfarenhet, genom gymnastiska öfningar sin kropp till den grad, att han uppträdde som täflande i de isthmiska och pythiska lekarna. Han höll sina föreläsningar i Athen i Akademien, en lustgård, efter hvilken man, när filosofien åter uppblomstrade i medeltiden gaf de lärdes sammankomster namn och slutligen öfverförde det på den institution, som ännu kallas akademi.

En tysk skald säger om Plato att han förhåller sig till verlden som en salig ande, hvilken det behagar att för en tid der taga sitt herberge, hvilken intränger i dess djup, mera för att uppfylla den med sitt väsende än för att utforska den.

En sådan man var socialisten Plato, högättad, fint bildad, lärd, skald, talare, måhända den största filosof, som någonsin lefvat.

Det är en temligen allmän föreställning att stiftaren af kristna religionen, Jesus af Nazareth, visserligen var sänd af gud för att upplysa menskligheten, men att han och hans lärjungar voro fattige, olärde män. Intet kan emellertid vara mindre öfverensstämmande med verkliga förhållandet, Jesus var af konungslig börd, han härstammade från sjelfva konung David, judarnes

heros, tillhörde således sitt lands förnämsta adelsslägt; han underkastade sig visserligen liksom den indiske religionsstiftaren, prins Brahma, en frivillig fattigdom, men han tyckes aldrig hafva saknat det nödvändiga och understundom bespisade han ju stora folkskaror, hvilka kommit för att höra hans härliga predikningar. Sannolikt lefde äfven de egentlige lärjungarna till stor del på hans bekostnad och han hade ju en särskild almoseutdelare. Att Maria lade det späda barnet i en krubba är alls intet bevis på fattigdom, ty det säges uttryckligen att den lilla staden Bethlehem, der Jesus föddes, i anledning af mantalskrifningen var så full med resande, att Josef och hans hustru icke kunde få hyra något herberge. Josefs resor antyda också att han icke saknade pekuniära tillgångar. Han var timmerman, heter det, men ingenstädes omtalas att han lefde af sina händers arbete, och det är alls icke osannolikt att han haft en större verkstad med många arbetare. I grekiska historien omtalas en garfvare Kleon, hvilken visst aldrig sjelf lagt hand vid garfningen af en hud, som var atheniensisk statsman och fältherre, men ändå hånfullt kallades garfvare, emedan han egde ett större garfveri, der slafvar arbetade för hans räkning.

Josef gaf sin son en utmärkt uppfostran. Redan vid elfva års ålder förvånade han, enligt

skriften, äldre menniskor med sin lärdom, och enligt den judiske historieskrifvaren Josefus, rådsherre, statsman och krigare, åtnöjt Jesus i många år undervisning af de lärde esseerne, en judisk, för sina kunskaper och sin rena vandel berömd sekt.

När Jesus vid trettio års ålder tillträdde sitt lärarekall hade han således fullt utbildat sig för detta. Han var en lärd man, dertill skulle vi kunna sluta oss af hans tal, äfven om vi icke viste att han erhållit en så grundlig undervisning, hvilken tydligen fortfarit ända till den dag, då han började sin verksamhet som reformator.

Men hans lärjungar voro olärde, invänder man, de voro fiskare och män ur folkets lägre klasser. Vi veta att några af dem egnade sig åt fiske innan de blefvo mästartens lärjungar, men olärde voro de visserligen icke. Lika litet som det är nödvändigt att en timmermans son skall uppväxa i okunnighet, lika litet följer det af sig sjelft att en fiskares skall göra det. Huru många af jordens lärdaste män hafva ej varit söner af ringa föräldrar? Sjelfva den nu lefvande generation kan framvisa mångfaldiga exempel härpå.

De bref, som af Jesu lärjungar skrifvits till deras trosbröder, förråda en magt öfver språket, en förmåga att skriftligen uttrycka sina tankar, som den obildade mannen aldrig förmår åstadkomma.

Uppenbarelseboken, skrifven af Johannes, Jesu älsklingslärjunge, är ett mystiskt epos af den skönaste poesi och vittnar både om snille och vidsträckt beläsenhet i judarnes heliga skrifter såväl som af grundlig kännedom af den grekiska litteraturen.

Och är icke pingstmyten ett vittnesbörd om att lärjungarne voro i besittning af utmärkta språkkunskaper?

Kristendomens andre grundläggare, Paulus, var farisé, en utomordentligt lärd man, som icke fruktade för att inlåta sig i diskussion med de grekiska filosoferne, hvilkas tungomål han talade och skref lika obehindradt som sitt hebreiska modersmål. I Rom talade han till folket på latin.

Intet kan således vara falskare än när man vill påstå att kristendomen är de ringas, de fattigas, de fåkunnigas religion, men kan med lika mycket skäl säga att den är en lära för de högättade, de rika, de lärda. Vi säga att den är en religion för alla.

Forska vi i historien, så skola vi finna att alla verldsreligioner blifvit stiftade af lärde och förnämne män, sådana som Zoroaster, Konfutse, Brahma, Oden, Numa Pompilins, Mahomed; ingenstädes har okunnigheten och ringheten

grundlagt en religion, som i årtusenden eller ens århundraden fortplantat sig från den ena generationen till den andra. De stora religionsstiftarne hafva till en del afsagt sig rikedomens fördelar, men derifrån och till att vara fattig är ett stort steg.

Numa Pompilius och Oden voro konungar och fortforo till sin död att vara det.

Äfven de män, som i nyare tider med framgång uppträdt som reformatorer på det andliga området, hafva tillhört samhällets högre klasser. Nihilismens egentlige [stiftare, Mikael Bakunin, tillhörde en rysk fursteslägt, började sin bana som gardesofficer i Petersburg, hade stor beläsenhet och en okuflig energi. Han var både statsman, krigare och skriftställare. Med öppet sinne för både sitt eget och andra folks politiska sociala lidanden kastade han sig tidigt in på den revolutionära banan, förvisades till Kaukasus, utmärkte sig der för tapperhet, måste fly från Ryssland, knöt närmare förbindelser med framstående demokrater i Europa, stod i spetsen för sachsiska folket, då detta jagade sin kung och hans soldater ur landet, var diktator i Dresden och sökte förgäfvets försvara denna stad mot den preussiska öfvermagten, flydde till Österrike, utlemnades mot all folkrätt till Ryssland, smiddes i bojor, men skonades för sina förnäma slägt-

förbindelsers skull till lifvet och förvistes till Siberien, hvarest han gjorde bekantskap med generalguvernörens dotter, som blef hans hustru och med honom öfver Kina, Japan och Amerika flydde till Europa, der han åter började verka för socialismen och sitt fäderneslands befrielse från czarismens och byråkratiens ok.

Ferdinand Lassalle, hvilken de nyare socialisterna anse som socialismens egentlige stiftare, härstammade från en adlig judisk familj, var mycket rik och hade fått en lärd uppfostran. Han sökte och vann inträde i den rika och förnäma kristna världens sällskapskretsar och han föll i en duell för en grefvinnas skull, som han ämnat att gifta sig med. Hans skritter vittna om lärdom och skarpsinne tillika med öppen blick för det onda, hvaraf nutidens samhällen lida, men om än hans läror liksom alla reformatorers i sina yttersta konsekvenser måste föra till en total förändring af nuvarande samfundsförhållanden, så ansåg han dock denna förändring endast önskvärd i en aflägsen framtid och han tänkte icke ens på att afstå något af sin egen rikedom till fördel för med honom liktänkande fattiga medmänniskor. I många afseenden viste han icke sjelf hvad han ville och den föreställning, som han hade om den framtida socialistiska

statens utseende, är på flera punkter temligen otydlig.

I vårt granland Danmark predikades socialismens läror först af en fantastisk, något afsigkommen för detta student och reservlöjtnant vid namn Pio, biträdd af en afsatt skollärare Geleff och en musikhandlare Brix, hvilken sistnämnde var den ende hederlige karlen af trion och den ende, som af öfvertygelse omfattade socialismen. Geleff var en okunning industririddare, Pio hade vanliga studentkunskaper, icke ett grand mera.

Pio utgaf först några socialistiska småskrifter, till större delen afskrifter af Lassalles böcker. De nya lärorna väckte ett visst uppseende. Pio drömde om att på arbetarnes axlar klifva upp till magtens tinnar och började en för det lilla Danmarks förhållanden ganska storartad agitatorisk verksamhet, härvid troget understödd af de båda nysnämnde kamraterne, af hvilka Brix var ett utmärkt affärshufvud och derjemte klippt och skuren till agitator. De började utgifva en socialistisk tidning, hvilken predikade mera kommunism än socialism, men som arbetarne naturligtvis snart skulle tröttnat på att läsa det oupphörliga idisslandet af samma krystade fraser om huru arbetsgifvarne rikta sig på arbetarnes bekostnad och göda sig på deras svett

och försakelser, så kryddade de sina uppsatser med hänsynslösa anfall mot regering, embetsmän, prester och framför allt polisen, hvilken skildrades som en samling banditer, hvilka blott voro till-satte för att trakassera och plåga de stackars redliga, men fattiga arbetarne. Då de tre herrarne slutligen på folkmöten togo munnen allför full, begingo myndigheterna den dårskapen att låta arrestera dem och straffa dem som gemena förbrytare och derigenom i den obetänksamma hopens ögon göra dem till martyrer, en ära, hvilken de två af dem, Pio och Geleff, framdeles visade sig vara föga förtjente af. Efter några års vistande i tukthuset frigåfvos de af kunglig nåd, helsades af sina anhängare som helgon och började åter sin agitatoriska verksamhet. Brix blef snart åter arresterad, Pio och Geleff fortsatte utgifvandet af sin tidning, men funno en dag för godt att skudda fosterlandets stoft af sina fötter och styra kosan till Nordamerika, medtagande socialisternas kassa och hvad penningar de annars kunnat narra sig till af vänner och bekanta.

Denna rymning var ett hårdt slag för den danska socialismen, men det hade emellertid visat sig att utgifvandet af en socialistisk tidning kunde blifva en ganska god födkrok, och det finnes ju alltid och öfverallt personer, hvilka med

glädje omfatta hvarje tillfälle, som erbjuder sig till att förskaffa sig en sådan. Det var några handverksgesäller med obestridligen ganska goda hufvuden, dock alltför otillräckliga kunskaper för att uppträda som reformatorer och publicister, men ännu mindre lust till att med sina händers arbete förtjena sitt uppehälle. Dessa herrar hafva förstått att för sin tidning Socialdemokraten vinna en ganska stor spridning, och nu har en man af deras anhängare och samma kaliber, skraddaregesällen Palm, försökt om det kan lyckas att äfven i Sverige väcka en socialistisk agitation och medelst den locka de mödosamt förvärfvade penningarna ur arbetarnes fickor.

Om sjelfva Lassalle, deras profet, hade temligen oklara begrepp om socialismens innersta väsen, så hafva herrar Palm och hans medarbetare endast de mest förvirrade föreställningar om de socialistiska lärorna såväl som om det sätt, hvarpå samhället bör omarbetas till fördel för de arbetande stånden. Deras okunnighet är så gränslös, att den endast kan jemnföras med deras oförskrämdhet att uppträda som reformatorer, samhällsförbättrare och skriftställare, de kunna icke ens hjälpligt stafva svenska språket, ännu mindre grammatikatiskt kommaterna satserna, och deras utgjutelser mot arbetsgifvare och egendomsegare skulle endast förtjena åtlöje, om

icke en sorglig erfarenhet visat att det finnes många redliga, men enfaldiga menniskor, som låta inbilla sig att samhället verkligen gör dem orätt och att de äro offer för en i system satt utplundring från de rikas sida.

III.

Falsk socialism.

Den äkta socialismen är byggd på bibelns ord: "Den, som icke vill arbeta, han skall heller icke äta!" Så lärde Moses, så Plato, så Jesus. Men männe denna lära, såsom de palmska socialisterna påstå, förbjuder den fria konkurrensen? Tvärtom. Ju mera menniskan arbetar och med ju större skicklighet hon utför sitt arbete, desto mera har hon också rätt att fordra på sin andel af jordiska njutningar. Utan fri konkurrens är allt framåtskridande otänkbart och civilisationen skulle snart urarta till barbari. Konkurrens är ju detsamma som täflan, denna måste börja på skolbänken och fortsättas hela lifvet igenom.

I den socialistiska staten kommer det att gifvas rika och fattiga, men de rika blifva de flitiga, de företagsamma, de sparsamma, de goda hufvudena, under det att lathundar, slösare och

dumhufvuden blifva fattiga eller åtminstone endast undantagsvis kunna höja sig till välstånd.

De verkliga, de sansade socialisterna vilja reformera samhället i socialistisk anda, men de vilja icke våldsamt omstörta den bestående samsfundsordningen, de kämpa endast med öfvertygelsens vapen, de gå långsamt, men säkert framåt, och de skulle göra detta ännu mera om de icke motarbetades af dessa samvetslösa agitatorer, hvilka gjort sig en födkrok af att uppegga arbetaren mot arbetsgifvaren och derigenom skada dem båda.

Hvem kan utan vämjelse läsa detta eviga omtuggande af att arbetaren har alltför låg betalning för sitt arbete, utan att det någonsin med ett ord ifrågasättes om arbetsgifvaren kan betala mera? Hvem ersätter den arbetsgifvare, som för utfördt arbete betalar mera än han sjelf vid varans försäljning kan återfå? Männe icke alla menniskor anse det vara en sådan mans egen skull om han blir ruinerad? Och så är också förhållandet, ty liksom det är enhvars skyldighet att rätta tärning efter näring, så är det en affärsmans pligt att, så vidt i hans förmåga står, beräkna allt, så att äfven han för sitt arbete får ett öfverskott, liksom ju kroppsarbetaren alltid får det.

Männe icke detta äfven är i arbetarens

intresse? Hvarje gång en handtverksmästare, en fabrikant eller annan arbetsgifvare blir ruinerad, så blifva ju flera eller färre arbetare beröfvade sin arbetsförtjenst, och antingen vi lefva i en socialistisk stat eller tillsvidare finna oss uti den nuvarande samhällsordningen, så kan det hända att den sitt arbete beröfvade arbetaren icke strax finner ny sysselsättning.

Det är derföre orimligt att tala om rätt till arbete och ännu orimligare att fordra att detta skall betalas högre än det är värdt för arbetsgifvaren. Med lika stort skäl skulle man kunna tala om arbetsgifvarens rätt till att få arbetare till sådant pris att också han får något öfverskott.

Staten skall vara arbetsgifvare, påyrka några, men denna idé låter sig endast i inskränkt mån genomföras. I de flesta länder har staten redan öfvertagit postväsendet och en stor del af kommunikationsväsendet, men öfverallt, der man gjort försök med nationalverkstäder, hafva dessa drifvits med så ofantlig förlust, att deras fortsättande skulle gjort hela samhället till ett stort fattighus. För den ruinerade staten skulle det ju sedan blifva omöjligt att vara arbetsgifvare.

I dessa stora statsverkstäder måste ju finnas uppsyningsmän, hvilka tillse att arbetaren gör skäl för sin dagspenning, ty derom äro väl alla ense att det är omöjligt att utan tillsyn idka en

större arbetsrörelse. Men dessa uppsyningsmän hafva intet personligt intresse af fabriken förkofran, de skola naturligtvis under alla omständigheter hafva sin lön, och vill man göra denna beroende af fabriken afkastning, så blifva de ju i sjelfva verket arbetsherrar, hvilka staten försett med förlagskapital.

Skall staten betala arbetaren lika hög aflöning om fabriken gifver vinst eller om den går med förlust? Hvar skall i senare fallet staten taga penningar ifrån? Från de fabriker, som gå med förtjenst, svarar man. Godt, men om nu inga sådana finnas eller åtminstone endast så få, att deras öfverskott icke kan betäcka de andras förluster? Erfarenheten har i alla tider visat att fabrikverksamhet, som drifves för statens räkning, icke betalar sig utan när den med konslade medel understödjes. Gustaf den tredjes kronobrännerier och de stora nationalverkstäderna i Paris 1848 hafva ovederläggigen bevisat detta.

Man kan tänka sig jordbruket drifvet i stor skala af staten, men männe icke då de egentliga arbetarne antingen blifva slafvar eller också så försumlige i arbetet, att arbetsgifvaren, staten, icke på långt när får den afkastning, som jorden lemnar när den odlas för enskild räkning? Den enskilde har personligt intresse af att aftvinga jorden så rik gröda som möjligt, men hvad intresse

har väl statsarbetaren deraf? Och hvem skall bestämma hvad slags arbete denne skall utföra? Det ligger i menkliga naturen att, när man har rätt till arbete, då välja det lättaste och beqvämaste. Hvem vill väl vara dräng när han har rätt till att vara herre? Säkerligen ingen enda af de sig så kallande socialisterna.

Låtom oss tänka oss att staten drifver en stor skräddareverkstad och att allt annat skrädderi-arbete är förbjudet, ty konkurrens får ju icke finnas. Antagom att hundrade arbetare finna tillräcklig sysselsättning i en sådan fabrik, men att det i samhället finnas 110 personer, som förstå yrket och som ju hafva lika rätt som de andra till att få arbete och väl betaldt för detta. Hvad skall staten då göra? Skall den gifva dem annan sysselsättning? Men då är ju deras rätt trampad under fötter! Och ännu mindre kan staten betala dem arbetslön utan att gifva dem motsvarande arbete, ty hvar skulle den väl taga penningar ifrån härtill? Dessutom finge man säkerligen alltför många lathundar, om lätjan betalade sig lika bra som arbetet.

Till hvem skulle man sända ett klädesplagg, som behöfde repareras? Skulle den stora nationalverkstaden utföra äfven dylika arbeten? Men om ingen arbetare ville befatta sig med lappning? Skulle han tvingas dertill? Det vore just en

skön frihet! Lärpojkarne läto måhända beqväma sig till att utföra ett sådant arbete, men icke gjorde de det med lust. Och om det blefve illa utfördt, hos hvem skulle man då klaga? Hvarken verkstadens mästare, arbetare eller lärpojkar hade ringaste intresse af att lemna godt arbete, ty den missnöjde kunden måste ju antingen gå naken eller vända sig till den stora verkstaden.

Man ser deraf till hvilka galenskaper upphäfvandet af den fria konkurrensen leder. Endast medelst denna kan arbetet kontrolleras; ja, det blir, om man afskaffar konkurrensen, slutligen värdelöst och menskligheten återsjunker i urtillståndet, der ingen täflan finnes och der hvar och en hjälper sig sjelf bäst han kan.

De sig så kallande socialistiska agitatorer, hvilka nppträda än här än der såväl i Sverige som utomlands, äro nu visserligen på goda vägar till detta af fåkunnigheten prisade urtillstånd, men vi andra känna ingen synnerlig lust till att följa dem dit, vi anse tvärtom kulturens framåtskridande vara mensklighetens mål, och utan fri täflan, fri konkurrens på handens som andens områden är detta framåtskridande omöjligt.

Det var en tid, då man fordrade blind tro på vissa dogmer, då man trodde att saligheten icke kunde nås utan på en viss väg och då man med eld och svärd rasade mot dem, som icke

ville följa denna. Hvad blef väl följden? Antingen hyckleri, otro eller en auktoritstro, som var sämre än ingen tro och som skulle förstört menskligheten, om icke stora andar rest sig upp emot den och, mångengång offrande sig sjelf, kämpat för upplysning och frihet.

Nazarenern dog på korset derföre att han bekämpade auktoritetstron och fordrade erkännande af människans rätt till att med forsknings fackla i handen sjelf träda in på vägen till sanningen och lifvet.

Äfven för handens arbete smidde man bojor och samma orsak framkallade samma verkan: tillbakagång. Skråordningen gjorde arbetaren till mästarens slaf, den åstadkom dåligt arbete och förnedrade hela arbetareståndet. Arbetet föraktades och på detta förakt byggdes en samhällsbyggnad med ståndsskilnad. Adelsmannen satt på sin borg som oinskränkt herskare öfver lifegna, af hvilkas arbete han lefde; handeln blef ett monopol, som rigtade få, men utsugade många; handverksmästaren var en tyrann, som miss-handlade sina arbetare.

Ännu är detta medeltidstillstånd icke fullständigt upphäfdt. Frihetens, broderlighetens och jemnlighetens sol har visserligen gått upp öfver en del af verlden, men den är nyss trädd upp öfver horisonten och liksom den naturliga solens

strålar icke plötsligen besegra mörkret, skingra dimman och bringa dager, så behöfva äfven idéerna tid till att besegra fördomar, egennyttia, slentrian.

Hvad betyda väl århundraden i mensklighetens utveckling? Mindre än en sekund i evigheten. Årtusenden hafva erfordrats för att bringa menskligheten till den punkt, på hvilken den nu står, det skall dröja andra årtusenden innan samhället motsvarar idéalet.

Och intet hindrar till den grad framåtskridandet mot detta mål, som den falska, den oäkta socialismen, hvilken, i stället för att söka försona de olika stånden med hvarandra för att bana väg för deras slutliga sammansmältning, blott söker väcka hat och missnöje och förleder arbetaren till steg, hvilka ej kunna annat än skada honom.

Som vapen mot arbetsgifvare och för att tilltvinga sig högre aflöning hafva på senare tider arbetsinställningar, strejker, i stor skala blifvit moderna. Icke en bland hundrade gånger hafva de ledt till önskad resultat; de allra flesta gångerna hafva de förledde arbetarne måst gifva vika sedan de förtärt de små besparingar, hvilka de möjligen förut kunnat lägga undan för kommande behof. Arbetsgifvarne, som ju också förlorat till följd af deras verkstäders eller fabrikers

stillastående, hafva efter hand sökt taga sin skada igen, och huru skulle väl detta kunna ske utan på arbetarens bekostnad?

I stället för att gagna denne har strejken derföre blott skadat honom, den har gjort honom fattigare än han förut var och således äfven mera beroende af kapitalet, af arbetsgifvaren.

Men hvad bekymra detta uppviglarne? Vid de flesta strejker låta herrar agitatorer betala sig af de vilseledda offren och det ligger derföre nära till hands att antaga deras handlingssätt ledt af egennyttiga och samvetslösa bevekelsegrunder.

För dessa ulfvar i fårakläder kan arbetaren icke taga sig nog i akt. De äro hans värsta fiender, de rycka brödet ur hans mun och gifva honom intet i stället, de hindra honom från att beträda den väg, som verkligen kunde förbättra hans ställning. De begagna sig af hans lättrogenhet och okunnighet till att inbilla honom att arbetsgifvarne äro vampyrer, skändliga blodsugare, utan deltagande för hans nöd.

"Arbetets lön bör tillkomma den, som utför det!" ropa de, men de glömma att upplysa sina offer om att handens arbete ofta har föga värde när det icke ledes af hufvudet och att äfven detta förtjenar sin mödas lön. Om en fabrik, en verkstad, ett landtbruk ledes illa, så blir icke

blott arbetsgifvaren ruinerad, utan äfven arbetarne blifva brödlöse. Och arbetslönen bör icke blott stå i förhållande till ansträngningen, utan äfven till arbetets vigt. Derföre har på en herrgård inspektorn större lön än rättaren, denne större än drängen; detsamma gäller på kontoret, på fabriken, i verkstaden.

Det måste så vara, ty annars skulle all ledning af kroppsarbetet bortfålla. Hvad blefve väl följderna häraf? Männe arbetarnes ökade välstånd? Visst icke. Det är helt och hållet omöjligt för arbetarne att hvar för sig eller som korporation genom andra inleda affärsförbindelser, förskaffa kunder, tillse att dessas intressen bevakas så att de icke vända sig till andra, passa på att göra fördelaktiga inköp och begagna sig af goda konjunkturer till att sälja med fördel.

Öfverlemnar man icke allt detta åt företagsamheten, åt förmågan att leda ett större företag, åt det enskilda intresset, så skall all större industriell verksamhet snart af sig sjelft helt och hållet upphöra, liksom ett urverk står stilla när drifkraften, fjedern eller lodet, borttages.

Den falska socialismen vill döda det individuella hos människan, den vill göra oss alla till för staten verkande maskiner. Men hvad är i så fall staten? Ett meningslöst begrepp eller, om man hellre så vill, ett oting, som qväfver det

menskliga inom oss, som vill införa en likhet, hvilken är omöjlig så länge vi äro födde med olika anlag och böjelser.

Ett gammalt ordspråk säger att om man i dag fördelar alla jordens skatter i lika delar mellan människorna, så skola knappast två i morgon hafva lika mycket. Detta är fullkomligt sant, ty människornas behofver äro så ofantligt olika, deras företagsamhet likaså, så att efter kort tids förlopp skulle det åter gifvas rika och fattiga och nya delningar fingo oupphörligt företagas . . . så länge något fans att dela, hvilket visserligen icke blefve rätt länge, ty hvartill gagnade väl under sådana förhållanden arbetssamhet, sparsamhet, omtanke?

Likhet skulle visserligen till slut åstadkommas, men det blefve samma likhet, som nu finnes hos vildarne, och den är sannerligen icke eftersträfvansvärd.

Vare det långtifrån oss att påstå att den nuvarande samhällsordningen är sådan som den bör vara, den både kan och bör förbättras, men detta sker icke genom att uppretta den ena samhällsklassen mot den andra, genom att inbillas arbetaren att han lider orätt, att det är han, som egentligen är samhällets grundpelare, och att hans arbete alltför ringa uppskattas och betalas.

Vi skola nu söka visa på hvad sätt hans ställning verkligen kan förbättras, huru han skall kunna vinna både aktning och ökade inkomster.

IV.

Sann socialism.

Vi hafva i det föregående visat att flera af jordens största religionsstiftare och vise män varit socialister i detta ords sannaste och äldaste bemärkelse. De hafva erkänt menniskans rätt till hvar sin andel af livvets njutningar, men blott i den mån hon deraf gör sig förtjent. Häri ligger den sanna socialismens hufvudgrund. Den flitige och sparsamme har större rätt till att njuta af jordens goda än den lätjefulle och slösande, den, som utvecklar sina medfödda anlag, bör hafva större fördel deraf än den, som gräfver sitt pund ned i jorden, som hvarken söker utveckla själaus eller kroppens egenskaper. Den, som gör ett godt arbete, bör hafva detta bättre betaldt än den, som åstadkommer ett sämre. Denna olikhet är villkoret för allt framåtskridande, för all civilisation. Och den, som icke arbetar, bör heller icke få något att äta, ty lätjan måste bestraffa sig sjelf.

Den sanna socialismen för krig mot lätjan,

den erkänner endast arbetet, hufvudets som handens, berättigadt till njutande af jordens håfvor. Den erkänner allas lika rätt, men blott under förutsättning af allas lika både vilja och förmåga.

Derföre fordrar den i första rummet att alla menniskor beredas lika tillfälle till att tillegna sig de egenskaper, som göra menniskan skicklig till att inträda i kampen för tillvaron. Den vill dock icke gå brådstörtadt till väga, den erkänner samhället vara byggdt på historisk grundval och den tänker icke på att uppföra sin nya samhällsbyggnad på någon annan grund. Den vill lugnt, jemnt framåtskridande, aldrig stillastående, ännu mindre ett steg baklänges.

De nu gällande arfslagarna äro i högsta grad orättvisa, de hopa stora rikedomar på få händer, de göra det möjligt för somliga menniskor att som lättingar lefva af andras arbete, under det endast det egna arbetet bör vara berättigadt till andel i jordens goda.

Arfslagarna böra derföre förändras, hvarje menniska bör vara sin egen lyckas smed. Föreställningen om att det är hvarje människas pligt att spara och arbeta för sina barns skull är emellertid sedan årtusenden tillbaka så djupt rotad i menniskonaturen, att det vore både orättvist och olämpligt att plötsligen upphäfvat dessa lagar. Man har visserligen i någon mån gjort detta

genom att med en afgift till staten belägga allt arf, men ofantligt mycket mera kan i detta afseende göras utan att träda någons rätt för nära.

Sålunda kan man till att börja med upphäfva allt annat arf än till barn och låta staten inträda som arftagare der inga bröstarfvingar finnas. Derigenom skall staten efter hand blifva ofantligt rik, slutligen den ende egendomsegaren och den får tillräckligt tillgångar till att sörja för det uppväxande slägtets andliga och kroppsliga utveckling, att understödja vetenskap, konst, handel och industri, att bereda hvarje statsmedlem tillfälle till att medelst arbete bereda sig ett angenämt lif.

Sedan detta steg uttagits skall det andra följa af sig sjelft. Man antager ett visst antal barn, till exempel 5, såsom medeltal i hvarje familj. När vid föräldrarnas död detta antal förefinnes, så dela de lika arfvet, men är antalet mindre, så inträder staten såsom arfvinge i de andras ställe. Äro barnen flera, så tillskjuter staten arfslotten åt det öfverskjutande antalet, dock naturligtvis aldrig öfver en viss gräns.

Häri ligger ingen orättvisa, ty människan råar ju icke för om hon har flera eller färre syskon, hvaremot det är i högsta grad orättvist att saknaden af dessa eller deras död skall vara en fördel för de färre eller de efterlevande.

Testamenten eller disponerande öfver gods, som ju egentligen tillhör ett lik, böra icke tillåtas.

Om man påstår att denna förändring af arfslagarna skall föranleda till liknöjdhet och slöseri, så känner man föga menniskolynnet. Dels sträfvar man ju fortfarande för sina barn, om man har några, dels står det ju enhvar menniska fritt att under det hon lefver bortskänka hvad hon behagar, om också med sådana inskränknin- gar att andra medborgare derigenom icke blifva lidande och att gåfvan icke göres på dödssängen. Snart skall man dessutom komma till erkännande af att menniskan i allmänhet arbetar mest för sig sjelf, för att bereda sig en behaglig, lugn och aktad ålderdom, och hon skall göra detta så mycket mera efter hand som det blir henne klart att endast arbete kan bereda henne denna fördel.

Visar icke en daglig erfarenhet redan nu att menniskor, som icke hafva några barn, äro lika sträfsamma, lika sparsamma som många, hvilka hafva en hel barnskara att sörja för? Den missförstådda kärleken till barnen har varit bevekelse- grund till otaliga brott, liksom å andra sidan be- gäret efter arf varit det. Säga och tänka icke de flesta menniskor: "Jag klär icke af mig förr än jag lägger mig!" och är det väl rätt att den ena menniskan skall skörda frukterna af den

andras arbete? Men detta är ju förhållandet vid allt arf.

Upphäfvandet af arfsrätten har för öfrigt till en god del redan tagit sin början i vårt land. Det är icke en menniskoålder sedan förtjenstfulla män belönades med att deras efterkommande fingo privilegier, som gingo i arf från slägtled till slägtled. Adelsmannens söner ärfde icke allenast faderns titel, utan äfven åtskiliga andra förmåner. Erkänner man arf i allmänhet berättigadt, så måste man medgifva att icke blott penningar och penningars värde kunna ärfvas, utan äfven företrädesrättigheter, när dessa äro belöning för en samhället gagnande verksamhet, en ädel handling, uppoffring för fäderneslandet, mannamod o. s. v. Skola barnen efter en man, som under hela sitt lif troget verkat till samhällets bästa, vara efter hans död mindre lyckligt lottade än barnen efter en man, hvars hela sträfvanne gått ut på att skrapa penningar samman? Och om man invänder att faderns förtjenster icke äro barnens, så kan man ju med lika mycket skäl påstå att barnen heller ingen andel hafva uti att fadern samlat rikedom.

Låt hvarje menniska blifva sin egen lyckas smed, a sjelf made man, som amerikanarne säga, men bered också hvarje menniska lika tillfälle till att blifva det. Härtill blifver staten i tillfälle

efter hand som den blir medborgarnes arftagare. Den kan då gifva hvarje till myndiga år kommen man eller qvinna en rund summa till att dermed bryta sig en egen bana i lifvet.

Första vilkoret för att denna hjälp skall lika mycket gagna mottagarne är att staten sörjt för att alla kunna i lika mån draga fördel deraf, och detta kan endast ske derigenom att alla erhållit lika undervisning. Kunskap är magt, men när alla erhålla lika fritt tillträde till kunskapens källa, skolan, och ur denna iskänkes lika för alla, så skall icke som nu ett fåtal i de högre skolorna och vid universiteterna uppfostras till sina hvad kunskaper beträffar mindre lyckligt lottade medborgares beherskare.

Vi hafva nu kommit till sjelfva hufvudpunkten i den sanna socialismen, som är: lika upplysning för alla. Sedan denna är genomförd skall det öfriga af socialismens program följa alldeles af sig sjelft. Krig skall blifva en omöjlighet af den enkla grund att upplysta människor icke låta kommendera sig till att slå i hjel andra, som icke gjort dem något förnär, och när alla äro lika bildade och lika rika, så lär ingen vilja tillhöra gemenskapen, utan alla göra med fullt skäl anspråk på att blifva officerare. Krig är endast möjligt när en obildad skara låter föra sig till slagtbänken för att slagta andra eller

sjelf blifva slagtd, som det faller sig. Bildade ynglingar och män skall man icke kunna inbilla att de vinna någon ära med att våga lif och blod för att tillfredställa sina anförars hersklystnad eller för att beröfva andra menniskor fredens och frihetens väsignelse.

Man måste dock försvara sig mot yttre anfall, invänder någon. Ja, det är sant, men den, som låter andra vara i fred, får i allmänhet sjelf vara det, ty när tvenne träta, så hafva vanligtvis båda skull dertill, och dessutom är det icke tänkbart att ett folk skulle tillegna sig den höga grad af bildning, som socialismen medför, utan att dess grannar småningom skulle följa exemplet; den falska krigiska äran skulle således äfven hos dem falla i kurs och hindra dem från att inlåta sig på anfallskrig.

Den lika undervisningen för det uppväxande slägtet är icke så svår att genomföra som det vid ytligt betraktande af saken kan tyckas mången. Hela undervisningsväsendet måste naturligtvis förändras, men detta kan ganska snart låta sig göra. Föreskrif till att börja med att hvarje folkskollärare skall hafva tagit studentexamen innan han får inträde i ett seminarium. Gif sedan betydligt högre aflöning åt den lärare, som tagit filosofie doktors graden, och man skall få se att om ett par tiotal af år skall skollärare-

ståndet utgöras af män med bildning och kunskaper; det uppväxande släktet skall då icke blott lära mycket mera än nu, utan den hederskänsla och verldsmannens sätt att vara, som nu äro de högre ståndens företrädesrätt, skola då blifva allmänna för hela folket.

Nu hör man beständigt klagomål öfver att folkskolläraryne äro alltför lågt aflönade, men jemnför man aflöningen med deras kunskaper, så kan man just icke finna klagomålen berättigade. Helt annat blir förhållandet när skolläraryne är en bildad, icke blott i sina egna ögon kunskapsrik man, en man, som verkar förädlade på ungdomen. I städerna är det ju icke fråga om att elementarläraryne skola stå under prestens kommando; när läraryne i folkskolorna hafva samma kunskaper som elementarskolläraryne, så skall kyrkans förmynderskap öfver skolan af sig sjelft upphöra.

Ett sådant skolväsende blir dyrt, invänder man. Ja, det är sant, men kunna penningar bättre användas? Och redan nu har staten tillräckligt tillgångar till att anständigt aflöna kunskapsrike skolläraryne, utan att öka skatterna, om besparingar vidtagas på andra områden. Krigsmagten till lands och till vatten har i Sverige sedan öfver sjuttio år tillbaka slukat ofantliga summor utan att någon utländsk magt gjort min

af att öfverfalla oss, ty dertill har från vår sida saknats all anledning. Hvarföre skulle detta lyckliga förhållande icke fortfara? Vi hafva tvenne grannar: Danmark och Ryssland. Om det förstnämnde landets regering skulle falla på den vansinniga idéen att öfverfalla Sverige med krig, så är vårt folk talrikt nog till att efter en kort öfning afslå ett angrepp från det hållet. Mot Ryssland skulle vår nuvarande armé icke kunna försvara oss om den än vore tio gånger talrikare än den är, men vi hafva till vår sjelfständighets försvarande ett ofantligt mera verkamt medel än svärdet, äfven om detta föres af den kraftfullaste, mest öfvade arm. Detta vårt vapen är upplysning. Upplysning alstrar frihetskänsla och ryska sjelfhetskaren skall nog taga sig i akt för att på sitt folk utifrån inympa större begär efter frihet än hvad som redan gäser i det ofantliga riket. Hvarje rysk statsman inser att ett fritt, upplyst folks införlifvande i Ryssland vore början till denna stats upplösning. Den smula frihet, som fans i Finland före eröfringen 1808, har varit nog för att hindra czaren från att göra detta land till en rysk provins; kan väl någon tro att han skulle vara galen nog till att vilja göra ett verkligt fritt land till en utgångspunkt för frihetsidéernas spridande i Ryssland.

Med tiden tränga dessa måhända ända dit . . . låtom oss hoppas det . . . men efter hand som de detta göra förminskas ytterligare faran från det hållet, ty ett upplyst folk öfverfaller aldrig ett annat.

Om nu Sverige icke har något anfall utifrån att befara, så kunna ju de ofantliga summor, som nu användas till militärväsendet, i stället komma skolorna till godo.

Statskyrkan, som snart utrotat all sann kristendom och i stället gifvit oss endast enfald eller hyckleri, skall af sig sjelf försvinna när upplysningens fackla kastar sitt sken öfver landet; de menniskor, som tro på gud, skola utan märklare i bönen hänvända sig till honom, och de, som icke tro, skola icke väcka förargelse, ty bildade, upplysta menniskor medgifva allas rätt till att sjelfva bestämma hvad de skola tro eller icke tro. Om kyrkans inkomster anslås till skolan, så skola de kunskapsrike män, som nu bekläda prestembetena, egna sig åt undervisningen, till sin egen och till folkets fromma.

När vid en viss ålder den obligatoriska och den lika undervisningen slutar, så står det naturligtvis fritt för de ynglingar och ungmör, som vilja fortsätta sina studier, att göra det och staten bekostar fortfarande deras undervisning tills de uppnått myndiga år, men dessa fria studier

böra icke medgifvas andra än den med anlag derför verkliga utrustade ungdomen. Antalet blir sannolikt icke mycket stort, ty när de praktiska yrkena gifva lika stort anseende och lika stora inkomster som de teoretiska, så skola de flesta föredraga de förra.

I en verkligt socialistisk stat väljas alla embetsmän på kort tid och således skola endast ytterst få finna fördel vid att beträda embetsmannabanan för att uteslutande egna sig deråt. Och dessutom behöfvas ofantligt färre embetsmän än under nuvarande förhållanden.

Den sanna socialismen är hvarken vän eller fiende af religionen, men den anser att staten icke har något med denna att skaffa. Dock fordrar den att hvarje religionssamfund underordnar sig statens lagar.

Den vill icke afskaffa äktenskapet, men liksom den genom sin jemna fördelning af jordens håfvor undanrödjer de många egennyttiga bevekelsegrunder, som under nuvarande samhällsskick så ofta gifva anledning till kärlekslösa äktenskap, så vill den att kärlek och ömsesidig aktning fortfarande skola vara de enda band, som förena makarna. Om tvenne unga människor besluta att för detta lifvet tillhöra hvarandra, så böra de ega rätt att kalla gud till vittne på deras löften, liksom för att bekräfta dessa, men

fordra deras hjertan icke en sådan högtidlig ceremoni, så är det i högsta grad orimligt att vilja tvinga dem dertill eller att anse uraktlåtandet deraf förringa äktenskapets helgd och giltighet.

Hvarje religiös ceremoni, för hvilken icke tro och gudsfuktan ligger till grund, är ett tadelvärdt hyckleri, en hädelse mot gud.

En arbetsklass i detta ords nuvarande betydelse kommer icke att finnas i en socialistisk stat, ty der äro alla arbetare. Staten eger all fast egendom, bortarrenderar den på vissa år eller på innehafvarens lifstid och får derigenom samt genom arf tillräckligt tillgångar till att sörja för det uppväxande släktets uppfostran till nyttiga medborgare och medborgarinnor, till att låta företaga allmäntnyttiga större och mindre arbeten och till att understödja hvarje till myndiga år kommen människa med hvad hon behöfver för att taga sig fram i världen. Vill hon sedan icke göra detta, så blir det hennes ensak . . . samhället har gjort sin pligt emot henne.

Landtegendomarne böra icke vara större än att arrendatorerne sjelfva kunna odla dem, men det står hvar och en fritt att arrendera flera egendomar, om han dervid finner sin fördel. Likaledes står det hvar och en fritt att anlägga fabriker, men de flesta sådana komma att anläggas af arbetarne sjelfve såsom aktieegare, och

när en af dessa dör kan staten till en annan sälja hans andel.

Hvar skola vi få drängar och pigor ifrån? utropa de, som nu lefva af andras arbete. Ja, det vore väl om den ena människan icke behöfde stå i tjenande förhållande till den andra, ty den nu gällande tjenstehjonsstadgan är en kvarlefva af slafveriet, men tyvärr skola sannolikt icke alla människor förstå att så handhafva sina angelägenheter, att de hela sitt lif igenom kunna fortsätta en sjelfständig verksamhet och dessa blifva tvingade till att söka arbete hos andra, om de icke vilja svälta i hjel.

Den sanna socialismen fordrar således: Lika skolundervisning för alla, allas inträde i lifvets verksamhet under lika vilkor, men sedan fri, obegränsad konkurrens, alla embetens tillsättande genom val och på kort tid, oinskränkt rätt att tillbedja gud på det sätt samvetet bjuder hvarje människa, allas likhet inför lagen och upphäfvandet af hvarje medfödd företrädesrätt.

För att nå detta mål, till hvilket menskligheten tvifvelsutän en gång skall hinna, ega människorna endast att begagna andliga vapen. Hvarje brådstörtad omstörtning efterföljes af reaktion, det lära vi på nästan hvarje blad af historien, och aflägsnar derföre människan från målet i stället för att närma henne det.

Skåda in i ditt inre, du arbetare, som klagar öfver din ställning, och fråga dig sjelf, om du, i den händelse försynen låtit dig födas till magt och rikedom, skulle varit hugad att dela dessa med mindre lyckligt lottade medmenniskor. Och om svaret blir nekande . . . hvilket det blir, om det är upprigtigt . . . så medgif de öfver dig stående samhällsklasserna rätt till att hålla på hvad de hafva till dess du genom kunskaper och bildning förvärfvat grundade anspråk på samma andel af jordens häfvor. Haf dina ögon tillsvidare rigtade blott på ett enda mål: upplysning! Förr än du frigjort dig från råhetens och okunnighetens herravälde skall det icke lyckas dig att befria dig ur de bojor, under hvilkas tyngd du nu suckar. Så länge du är rå och okunnig kunna samhällets mera bildade medlemmar med bästa vilja i verlden icke erkänna dig som sin jemlike, men detta erkännande skall komma af sig sjelft så snart ditt uppträdande är den bildade människans.

Arbetarne äro på god väg härtill och det vore orättvist att vilja bestrida att nutidens arbetare äro ofantligt mera städade än deras yrkesbröder voro för endast några få årtionden sedan. Härför hafva de i första rummet att tacka tidningspressen, hvilken omärkligt men säkert sprider upplysning och bildning i läsarens själ och lär honom att äfven han har ett högre mål än att blott arbeta för det dagliga brödet. Använd derföre hvarje fristund till läsning, läs tidningar och goda romaner; snart skall du känna behof af att utvidga ditt kunskapsförråd och det är detta behof, som slutligen skall höja dig och ditt stånd.

Lyssna icke till meningslöst pladder om förmenta oförrätter, låna icke örat åt de falska

profeter, som vilja klifva upp på dina axlar eller i lätja lifnära sig af de slantar, som de narra ifrån dig genom att predika om utförbara reformer; pröfva de förslag, som göras dig och glöm aldrig att om du har rättigheter, så har du äfven motsvarande skyldigheter.

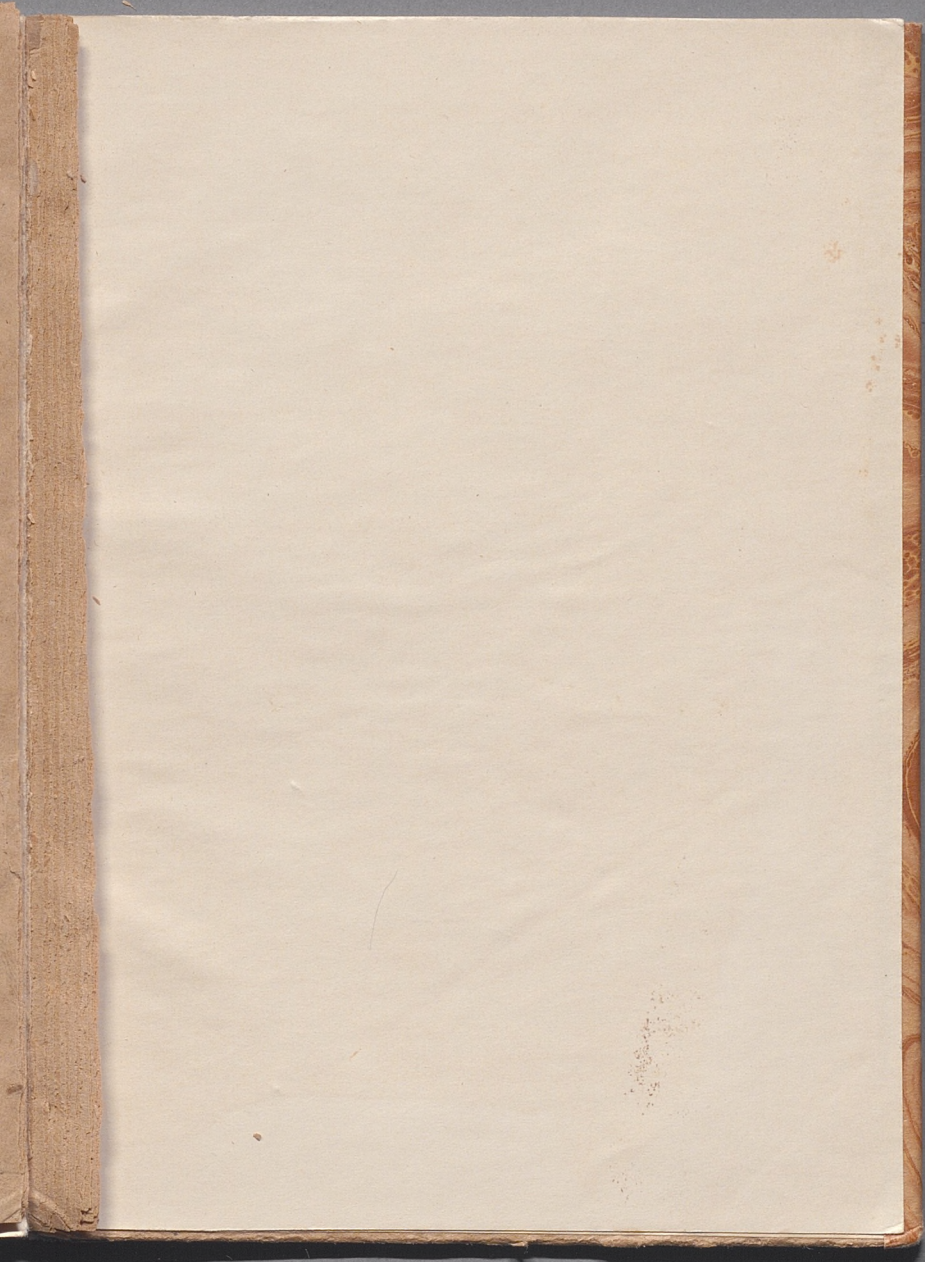
Och hör lika litet på dem, som predika om blind auktoritetstro, eller på dem, som, under sken af att vara dina vänner, påstå att upplysningen endast skadar dig och som vilja inbilla dig att du förbättrar din ställning genom att neka dig hvarje glädje, hvarje hvila, och som derföre föreslå dig att i hemmet fortsätta arbetet sedan du slutat det på verkstaden. Använd de stunder, som sträfvandet för det dagliga brödet lemnar dig lediga, till att förädla din själ dels medelst läsning, dels medelst samqväm med dina medmenniskor, ty äfven du har rätt till att njuta af lifvet.

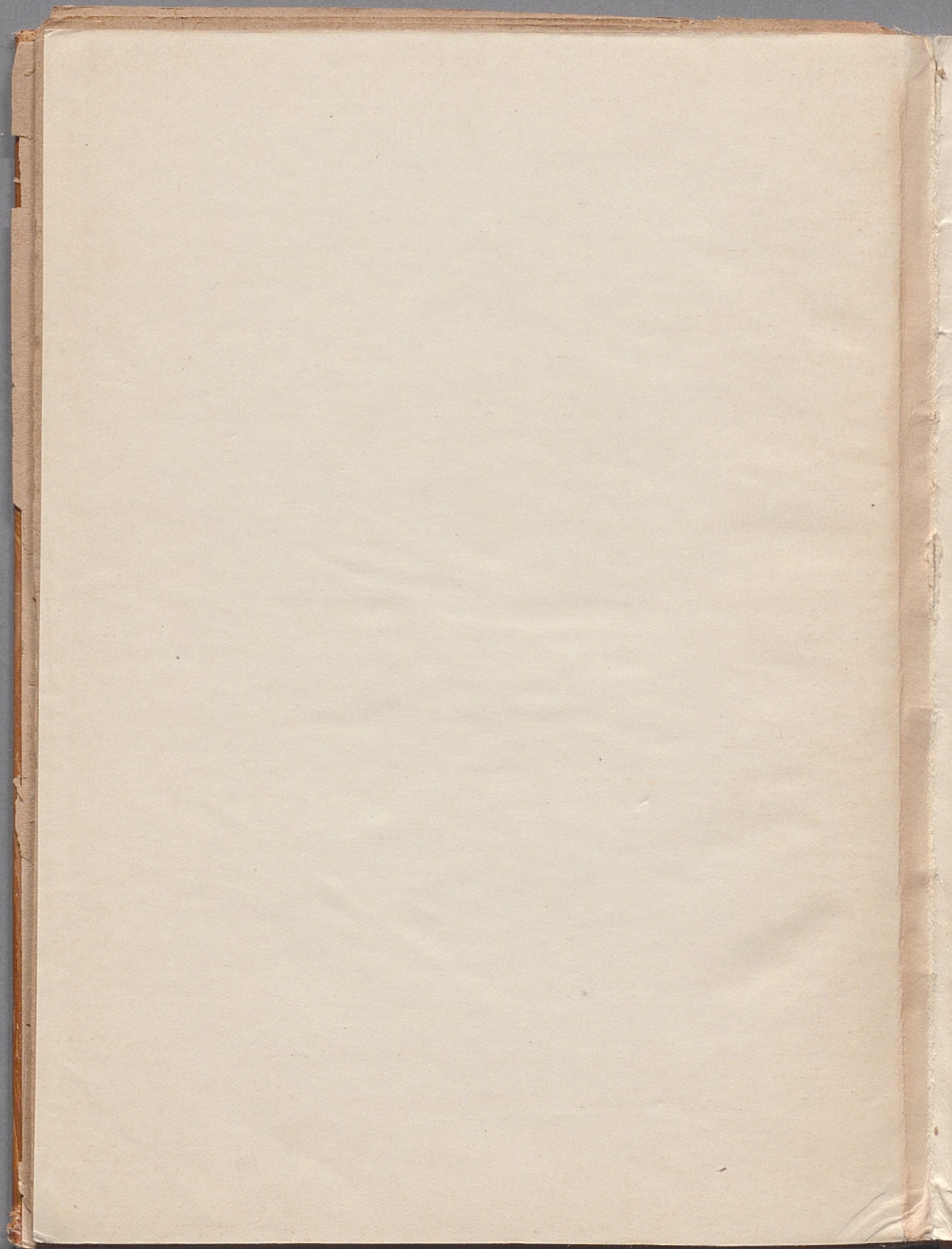
*

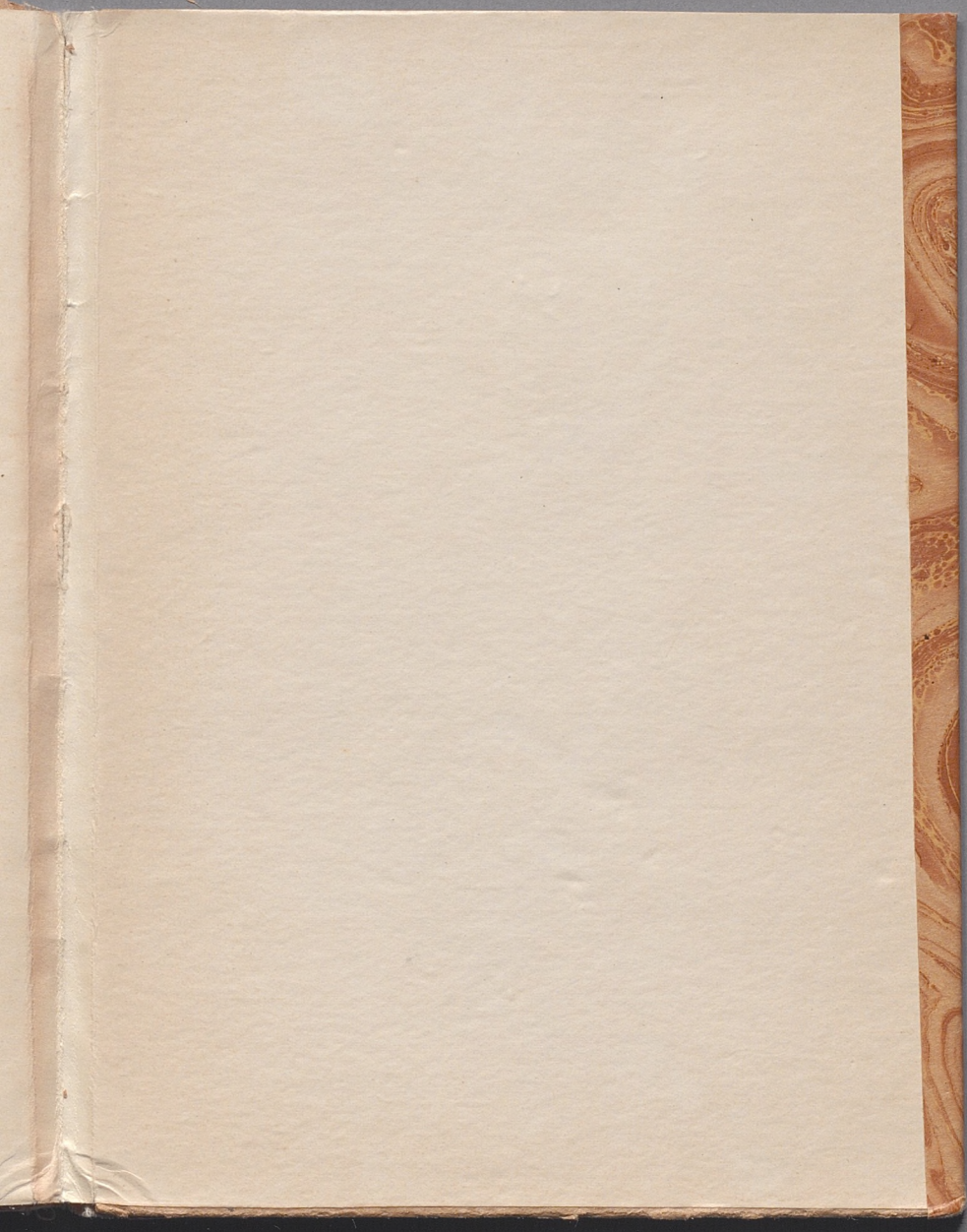
*

*

Mätte dessa välmenta ord tränga ned till arbetaren och bana sig väg till hans sunda förstånd! Mätte de förmå mången arbetets son till att fortskrida på vägen till bildning och kunskaper, hvilken väg är den enda, som leder till det stora målet: Arbetarens höjande i ekonomiskt och socialt afseende! Må derföre öfverallt, der behofvet af ett bättre tillstånd gör sig gällande, arbetarens lösen vara: Upplysning!

www.books2ebooks.eu